

POSTANOWIENIE

25 września 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Jacek Grela

na posiedzeniu niejawnym 25 września 2025 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa W.K.
przeciwko S. w C.
o zadośćuczynienie,
na skutek skargi o wznowienie postępowania adwokata J.M.
od postanowienia Sądu Najwyższego - Izba Cywilna
z 28 maja 2021 r., V CSK 239/20,

zmienia punkt 2 postanowienia Sądu Najwyższego z 28 maja 2021 r. w ten sposób, że przyznaje na rzecz adwokata J.M. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w Katowicach dodatkowo 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych, powiększonych o należną stawkę podatku od towarów i usług, kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.

UZASADNIENIE

Sąd Najwyższy postanowieniem z 28 maja 2021 r. (V CSK 239/20) odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej powoda do rozpoznania i przyznał od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Katowicach na rzecz adw. J.M. wynagrodzenie w wysokości 5400 zł podwyższone o stawkę podatku od towarów i usług tytułem

nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi w urzędzie w postępowaniu przed Sądem Najwyższym.

Adwokat J.M. wniósł o zmianę postanowienia w zakresie przyznanych kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu. Powołał się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 27 lutego 2024 r., SK 90/22, w którym orzeczono, że § 2 pkt 1 w zw. z § 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu w zakresie, w jakim określa opłaty stanowiące ponoszone przez Skarb Państwa koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu w wysokości niższej niż stawki minimalne opłat określonych w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie, jest niezgodny z art. 64 ust. 2 w zw. z art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1 zdanie drugie i art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 416¹ k.p.c. w sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem mogą być uchylone postanowienia niekończące postępowania w sprawie, jeżeli zostały wydane na podstawie aktu normatywnego uznanego przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą. Przepisy o wznowieniu postępowania stosuje się odpowiednio. Artykuł 416¹ k.p.c. przewiduje więc szczególny środek prawny o cechach skargi o wznowienie postępowania, pozwalający na uchylenie prawomocnych postanowień niekończących postępowania ze względu na następcze stwierdzenie przez Trybunał Konstytucyjny wadliwości podstawy prawnej tego postanowienia.

Literalne brzmienie przepisu prowadziło do wniosku, że znajduje on zastosowanie jedynie w przypadku zakończenia postępowania wyrokiem (orzeczeniem merytorycznym). Jednak uzależnienie zakresu uprawnień stron, dotkniętych rozstrzygnięciem opartym na normie zakwestionowanej przez Trybunał Konstytucyjny, od sposobu zakończenia postępowania w danej sprawie nie znajduje żadnego uzasadnienia. Prokonstytucyjna wykładnia art. 416¹ k.p.c. wymaga więc przyjęcia, że wniosek, o którym mowa w tym przepisie może

dotyczyć także postanowienia niekończącego postępowania wydanego w każdej sprawie prawomocnie zakończonej, również w razie zakończenia jej orzeczeniem niemerytorycznym. Poza tym wniosek z art. 416¹ k.p.c. może dotyczyć każdego wydanego w sprawie postanowienia, które nie kończy postępowania w sprawie, w tym także postanowienia o kosztach procesu (zob. postanowienie SN z 21 marca 2013 r., II CZ 3/13).

Pełnomocnik ustanowiony przez sąd (pełnomocnik z urzędu) jest legitymowany do złożenia wniosku na podstawie art. 416¹ k.p.c. w zakresie przyznania na jego rzecz kosztów nieopłaconej pomocy prawnej (zob. uchwały SN z 20 maja 2011 r., III CZP 14/11, OSNC 2012, nr 1, poz. 2, i z 8 marca 2012 r., III CZP 2/12, OSNC 2012, nr 10, poz. 115). Taki wniosek pełnomocnik wnosi w imieniu własnym i na własną rzecz, nie działając w tym zakresie w imieniu mocodawcy.

Kierując się prokonstytucyjną wykładnią art. 416¹ k.p.c. należało uznać wniosek o zmianę rozstrzygnięcia o kosztach za dopuszczalny. Regulacja przewidziana w powołanym przepisie ma charakter szczególny i przyznaje uprawnienia stronie, której prawa zostały naruszone.

Trybunał Konstytucyjny w wielu wyrokach uznał za pozbawione podstaw różnicowanie sytuacji pełnomocników ustanawianych z urzędu i z wyboru w zakresie przysługującego im wynagrodzenia (zob.m.in. wyroki: z 23 kwietnia 2020 r., SK 66/19, OTK ZU 2020, z. A, poz. 13; z 20 grudnia 2022 r., SK 78/21, OTK ZU, z. A, poz. 20, i z 20 kwietnia 2023 r., SK 53/22, OTK ZU 2023, z. A, poz. 49). Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 27 lutego 2024 r., SK 90/22, stwierdził niekonstytucyjność przepisów rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu oraz w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu. Sąd Najwyższy w postanowieniu z 27 kwietnia 2023 r., I CSK 3767/22, przyjął, że wobec niekonstytucyjnego charakteru wskazanych przepisów pierwszego z tych rozporządzeń w systemie prawa powstała luka, uzasadniająca ustalenie stawki wynagrodzenia należnej

pełnomocnikowi z urzędu w drodze analogii do unormowań dotyczących ogólnych stawek zastępstwa procesowego (podobnie np. postanowienie SN z 13 września 2023 r., I CSK 4563/22).

W związku z tym konieczne jest zastąpienie zakwestionowanych przez Trybunał Konstytucyjny stawek - stosownie do wartości przedmiotu zaskarżenia i rodzaju postępowania - stawkami wynagrodzenia (opłat), jakie prawodawca przewidział za tego samego rodzaju prace (pomoc prawną) wyświadczone przez adwokata ustanowionego z wyboru, wynikające z rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

Z tych względów Sąd Najwyższy, mając na względzie wskazywaną w skardze kasacyjnej wartość przedmiotu zaskarżenia, zasądził stawkę wynikającą z § 4 ust. 1 i 3 w zw. z § 8 pkt 7 w zw. z § 16 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa albo jednostki samorządu terytorialnego kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu.

Jacek Grela

(M.M.)

[SOP]